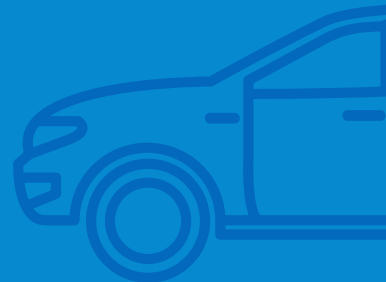
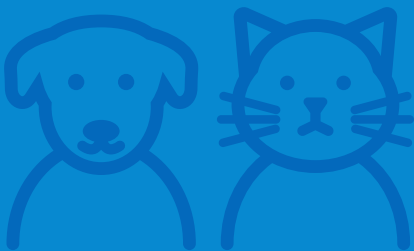

Aratohu Pouako Kura Tuatahi

2023

Tatauranga Ki Te Kura
AOTEAROA

Tēnā rā koe

E mihi ana ki a koe, mōu i whai wāhi mai ki
TataurangaKiTeKura. Tēnā koutou katoa ko ō ākonga!

E ngākaunui ana mātou ki te kohikohi raraunga whaitake e
pā ana ki te hunga ākonga o Aotearoa, ki te tuku anō i aua
raraunga hei tūhura mā rātou. Koia hei whakatipu i ō rātou
pūkenga inati ki te mātauranga raraunga.

E wātea ana kia whai wāhi mai ngā ākonga i ngā haora
kura, tae atu ki te mutunga o 2024. Hoatu ki ō ākonga
te waehere rēhita kua imēratia atu ki a koe i muri i
tō rēhitatanga. Māu anō e whiriwhiri te wā e pai ana
hei whakaoti mā ngā ākonga i te tatauranga, engari e
whakatenatenahia ana kia whakaotia i muri tata i te rā
tuwhera.

Ina hiahia āwhina, me whakapā atu ki te kaiwhakahaere
takirua, ki a Rachel Cunliffe: (027) 3733 746, imēra:
census@stat.auckland.ac.nz.

Kia nui te pārekareka!

Hononga Whaitake

Hononga ākongā:

<https://www.censusatschool.org.nz/take/>

Rēhita pouako:

<https://new.censusatschool.org.nz/take-part/register/>

Te tukurua i te waehe rēhita pouako:

<https://new.censusatschool.org.nz/take-part/resent/>

Ngā kai o tēnei puka aratohu

Te rārangi pātai	5
Hei whakapūaho i ngā pātai	16
Rārangi Whakariterite	31

Te rārangi pātai

TataurangaKiTeKura

AOTEAROA

Ko ngā raraunga ka hua ake i te TataurangaKiTeKura, hei whakaputa māramatanga, hei tūhura hoki i ngā kōrero mō te hunga taiohi. Ka whakahaerehia te TataurangaKiTeKura ki Aotearoa, otirā ki ētahi whenua o te ao. E wātea ana ngā raraunga hei whakamahi mā te hunga ākongā i roto i ā rātou kaupapa mātauranga. Ka nui te mihi, mōu i whai wāhi mai.

He pārongo tūmataiti

Ko ngā pātai ka tohua ki te Tūmataiti, ka whakaurua ki te pātangi raraunga o TataurangaKiTeKura, koia anake. Kāore ērā e whakahokia ki tō kaiako i roto i ngā raraunga mō tō akomanga.

Ko ō whakautu ki ngā pātai 6 ki te 20, ka whakahokia ki tō kaiako hei ripanga kotahi, e taea ai ngā hononga taurangi te tūhura i roto i te akomanga.

He takitahi te whakahoki i ngā ripanga mō ērā atu o ngā pātai ki tō kaiako, kia kore ai e taea te tuhonohono tētahi ki tētahi.

Ngā kōrero mōu ake

1. Tohua tō ira?

 Tūmataiti

- Tāne
- Wahine
- Ira kē atu (tuhia):
- Mokowhiti atu i tēnei pātai

2. E hia ō tau?

 Tūmataiti

aku tau

3. I whānau mai koe i tēhea whenua?

- Aotearoa
- Ahitereiria
- Ingarangi
- Haina
- Īnia
- Awherika ki te Tonga
- Hāmoa
- Kuki Airani
- Whenua kē atu. Tuhia te ingoa o te whenua:

4. Nō tēhea mātāwaka koe? Tohua te/ngā whiriwhiringa e hāngai ana ki a koe.

- Pākehā
- Māori
- Hāmoa
- Kuki Airani
- Tonga
- Niue
- Haina
- Iniana
- Mātāwaka kē atu, pērā i te Tatimana, te Hapanihi, te Tokelau. Tuhia:

5. E hia ō reo whakawhitiwhiti kōrero mō ngā āhuatanga o ia rā?

te/ngā reo

6. He ringa mauī koe, he ringa matau rānei? He ōrite rānei te raka o ngā ringa e rua (arā, he rakarua)?

- Ringa matau
- Ringa mauī
- He ōrite ngā ringa e rua

7. He aha te tae o ō karu?

- Kahurangi
- Hāura
- Kiwikiwi
- Kākāriki
- Kārikihāura

8. He aha te tae horomata o ōu makawe?

- Pango
- Urukehu
- Parauri
- Uruwhero
- Mā

9. He pēhea nei te āhua horomata o ōu makawe?

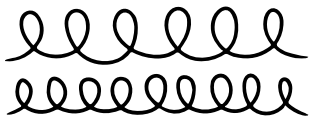
Torotika

Karekare

Māwhatu

Kōmekemeke

Ō Inenga

10. Inea tō tāroaroa ki te henemita (cm) e pātata ana (kaua e kuhu i ō hū). Tuhia ki konei.

cm

11. Inea te roa o ō waewae, kaua e kuhu i ō hū. Tuhia hei mitarau (cm), kia kotahi te mati ā-ira.

a. Raparapa
waewae mauī cm

e. Raparapa
waewae matau cm

12. E hia mitarau (cm) te paenga o te kawititanga o tō ringaringa mauī? Tuhia kia kotahi te mati whaiira.

cm

13. E hia mitarau (cm) te paenga o tō kōnui mauī? Tuhia kia kotahi te mati whaiira.

cm

Tō Kura

14. Mātua haere ai koe ki te kura mā runga aha i te nuinga o ngā rā?

- hīkoi (mā raro)
- motukā
- pahi
- tereina
- pahikara
- waka (poti)
- kutarere
- papawīra
- mā hea ake rānei

15. Pēhea nei te roa kia tae atu koe ki te kura, mai i tō kāinga i te nuinga o ngā rā? Tuhia te meneti e pātata ana.

meneti

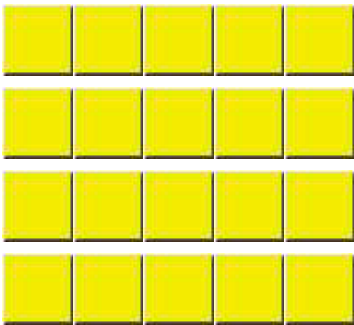
16. Pēhea nei te taumaha o tō pēke kura i tēnei rā. Tuhia te maha o ngā manokaramu (kg) e pātata ana, kia kotahi te mati ā-ira.

 kg

He Kēmu

17. Pēhea nei tō tere ki te tūhono i ngā pikitia takirua? Pāwhiria te pūtohu "Tīmata", kātahi ka pāwhiri i ētahi tapawhā rite e rua hei hura i ngā pikitia. Mēnā e ōrite ana ngā pikitia, ka noho hura tonu. Me haere tonu tēnei mahi kia huraina katoatia ngā pikitia takirua.

Pāwhiria, ka tīmata ai

18. Pēhea nei tō tere? Pāwhiria te pūtohu kākāriki. Kia huri whero te pūtohu, kia tere tonu tō pāwhiri anō i te pūtohu.

Pāwhiria, ka tīmata ai

19. Pēhea nei te roa ka taea e koe te tū ki tō waewae mauī, me te kati anō i ō karu. Tuhia ngā hēkona.

hākona

20 a. Pēhea nei te tawhiti o tō tarapeke tū? Tuhia te mitarau e pātata ana.

cm

20 e. I ahu anō tō hūpeke ki tētahi pironga?

- Āe
 Kāo

Ō Mahi

21 a. He aha te tāima i hoki ai koe ki te moe inapō nei? Tuhia te haurua haora e pātata ana.

: pō

21 e. He aha te tāima i oho ai koe i te ata nei? Tuhia te haurua haora e pātata ana.

: ata

22. I te rā kura kua pahure tata nei, e hia katoa te wā i pau i a koe ki te whakamahi pūrere whai mata i muri i te kura, i mua i tō wā moe? Tuhia te 15 meneti e pātata ana. Tuhia te kore mēnā karekau he wā whakamahi pūrere whai mata.

hāora meneti

23 a. Ko ēhea o ēnei kua whakamahia e koe **i te wiki kua pahure nei**? (E pai ana kia nui ake i te kotahi ngā mea hei tohu māu.)

- tāu ake waea pūkoro
- YouTube
- Paeāhua (Kapoata)
- Atapaki
- Pukamata
- Tīhau
- Tiki Toka
- Twitch
- Pinterest
- BeReal
- Whatsapp
- Reddit
- Discord
- karekau tētahi o ēnei

23 e. Ko ēhea o ēnei i whakamahia e koe, **inanahi nei, e whā ngā wā motuhake, nui ake rānei**? (E pai ana kia nui ake i te kotahi ngā mea hei tohu māu.)

- tāu ake waea pūkoro
- YouTube
- Paeāhua (Kapoata)

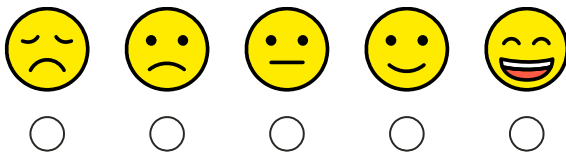
- Atapaki
- Pukamata
- Tīhau
- Tiki Toka
- Twitch
- Pinterest
- BeReal
- Whatsapp
- Reddit
- Discord
- karekau tētahi o ēnei

Ō Whakaaro

Mā te ākonga kura turua anake te Pātai 24, nō reira kua mawhiti atu ki te Pātai 25.

25 a. He pēhea nei tō uruhau whānui?

Tūmataiti

25 e. Tokohia ō hoa piripono?

Tūmataiti

Mā te ākonga kura turua anake te Pātai 26, nō reira kua mawhiti atu ki te Pātai 27.

27. Ko tēhea o ēnei hei whakaatu i ō whakaaro ki te rerekē haere o te āhuarangi?

- He raru kōhukihuki, me wawe tonu te āta tirotiro.
- He raru, me āta tirotiro hei ngā tau e heke mai nei.
- Karekau he raruraru.
- Kāore au i te mōhio.

28 a. E tika ana te paināporo ki te parehe?

- Āe
- Kāo
- Kāore au i te mōhio

28 e. He aha tō tino tāwara aihikirīmi?

Ki te kore koe e mōhio, tuhia **Kāore au i te mōhio**.

28 h. E ngākaupai ana koe ki te ngeru, ki te kurī rānei?

- Ngeru
- Kurī
- Kāore he painga o tētahi ki runga ake i tētahi

28 i. He aha tō tino hākinakina hei tākaro māu?

Ki te kore koe e mōhio, tuhia **Kāore au i te mōhio**.

29. Mēnā kotahi atu anō te pātai hei tuku māu ki ngā ākonga e whakaoti ana i tēnei tauranga, he aha koia taua pātai rā?

Ki te kore koe e mōhio, tuhia **Kāore au i te mōhio**.

30. Me hoki ki te tiroiro i ō whakautu, kātahi ka waitohu i konei.

E kī ana ahau, he pono aku whakautu ki ngā pātai, ki tāku e mōhio nei.

Tukuna

Hei whakapūaho i ngā pātai

He kōrero mō ngā pātai o TataurangaKiTeKura 2023. He tīmatanga pea ēnei kōrero hei matapaki me ō ākongā.

Karekau pea he pātai takarepa-kore i ētahi pūāhua maha. Ko te uaua o te waihanga pātai tauanga tētahi kaupapa me āta wānanga i ngā akomanga kura tuarua. Koia ko ngā uaua matatika, ngā uaua pāpori, me te rerekē o te māramatanga o tēnā me tēnā ki ngā pātai. Koia hoki ko ngā raru ka hua ake i roto i ngā raraunga ka kohia mai.

Te noho matatapu

Kua āta whakaarohia e TataurangaKiTeKura ngā take matatapu, e noho muna ai ngā raraunga whaiaro. Karekau he paku whāinga rangahau o te kaupapa, kāore ngā raraunga e tukua hei painga arumoni, hei huanga mō tētahi. Ko te whakarato i tētahi rauemi ako haumako te pūtake o te kaupapa, hei whakapiki i te mātau tauanga o te hunga pouako, ākongā anō hoki.

E kī taurangi ana mātou ka noho matatapu ngā raraunga whaiaro, kāore e whakapiria ngā ingoa o ngā kaiuru ki ngā rārangi pātai ka tukua mai. Ka tukua atu ngā raraunga hei tīpako matapōkere, nō reira kāore e whākina ngā kaiuru takitahi.

Kei te kura tonu te whiriwhiri kia whai wāhi mai ki te kaupapa. E whakatenatena ana mātou kia whakamōhiohia atu tō tumuaki, ō ākongā me ō rātou whānau kia mārama pū ai rātou ki ngā taha katoa o te kaupapa. He haepapa anō hoki tōu e pā ana ki te pārongo ka tukua ki ngā mātua me tēnei mea te whakaaetanga. Kei tā mātou paetukutuku te roanga atu o ngā kōrero.

Ko te hoahoa tatauranga me ngā pātai o ngā kaupapa tūhono angitu o tāwāhi e noho tūāpapa mai ana ki TataurangaKiTeKura Aotearoa. Ka whai wāhi mai a Tatauranga Aotearoa ki te tiro tiro i te hoahoa tatauranga, kia ū tonu ki ā rātou aratohu.

Ko te whakamaru raraunga tētahi tino take, nō reira kua āta whakatū i ētahi

tukanga whakamaru, pērā i te whakamuna me ngā momo pūnaha takiuru ki te paetukutuku.

- Mēnā kua tohua tētahi pātai, he pātai **TŪMATAITI**, ka whakaurua ērā raraunga ki te pātengi raraunga matua o TataurangaKiTeKura, koia anake. Kāore e whakaurua ki ngā raraunga ake o te akomanga.
- Ka tukua ngā whakautu e hāngai ana ki ngā pātai 6 ki te 20 hei huinga raraunga, e taea ai ngā hononga taurangi te tūhura i roto i te akomanga.
- He takitahi te tuku i ērā atu whakautu kia kore ai e taea te tūhonohono ki te huinga raraunga o tō akomanga.

Kōrero ā-Waha

He kōwhiringa oro kei runga o te rārangi pātai. Ina whakakāngia ka kitea he ata kahaoro ki te taha o ngā pātai. Ina pāwhiria ērā ata kahaoro ka rangona te pānuitanga o ngā pātai. Tērā pea hei āwhina tēnei kia mārama te ākongā ki te tikanga o te pātai.

Reo Pākehā / Reo Māori

E taea ana ngā pātai te whakautu i te reo Ingarihi, i te reo Māori, i te reo Hāmoa, i te reo Tonga, i te reo Whīti me te reo Kuki Airani. Arā hoki te kōwhiringa kia whakaotia te rārangi pātai Ingarihi me te āhei ki te hohoko ki waenganui i te reo Pākehā me te reo Māori.

Iratanga

1. Tohua tō ira?

- Tāne
- Wahine
- Ira kē atu (tuhia):
- Mokowhiti atu i tēnei pātai

Kāore tēnei pātai i panonihia i muri mai i te tatauanga o mua tata. Otirā, koia nei te wā tuatahi e rite tahi ai tēnei o ngā pātai ki te pātai iratanga i Te Tatauanga ā-Motu o Aotearoa 2023.

Ka whai mātou i te mātāpono nei o Tatauanga Aotearoa, arā, te 'iratanga aunoa' mō te kohikohi raraunga. Ka whakamahi i ā rātou kupu mō tēnei pātai e pā ana ki te iratanga. He kōwhiringa tā te ākongā kia 'Mokowhiti atu i tēnei pātai' mēnā kāore ia e hiahia ki te tuku i tēnei kōrero mōna.

Kāore ngā raraunga e pā ana ki te iratanga e tukua ki a koe i roto i te huinga raraunga mō tō akomanga, ko te tūmataiti me te noho muna ngā take. Hāunga tērā ka whakaaturia i roto i pātengi raraunga matua, e taea ai te tīpako, te whakaahua hoki mā te whakamahi i ā mātou utauta tauanga.

Ko tā mātou whakatenatena kia āta whakaarohia te whakamahinga o ngā raraunga e pā ana ki te iratanga, kia kaupare hoki i ngā whakatairitenga ā-ira, whakataetae ā-ira rānei.

Pānuitanga Kē Atu

- [Stats NZ: Sex and Gender](#)
- [Stats NZ: Sex and Gender Standards](#)

Tae Makawe Horomata

8. He aha te tae horomata o ōu makawe?

- Pango
- Urukehu
- Parauri
- Uruwhero
- Mā

PĀTAI HOU

Ko tā tēnei pātai, he tohutohu i ngā ākonga ki te āta whakaaro ki ēnei tae, me te whakatau anō i te tae horomata o ō rātou makawe.

E matapaehia ana kei te takiwā o te 85% o te taupori o te ao he makawe pango, 11% he makawe parauri, 2% he makawe urukehu, e 2% he makawe uruwhero. Kotahi o roto i te 17,000 tāngata he makawe mā, arā, he urukōrako.

He rerekētanga tāpua o tēnā whenua, o tēnā whenua. Hei tauira, kei te takiwā o te 80% o te taupori o Whinarana he makawe urukehu, ā, e 6% o Kotarangi he makawe uruwhero.

Pānuitanga Kē Atu

- [Wikipedia Hair Colour](#)
- [Hair Colour Statistics](#)

Āhua Makawe Horomata

9. He pēhea nei te āhua horomata o ōu makawe?

- Torotika
- Karekare
- Māwhatu
- Kōmekemeke

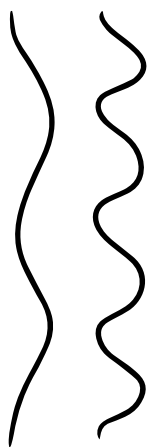
PĀTAI HOU

Ko tā tēnei pātai he tohutohu i ngā ākonga ki te āta whakaaro ki ngā momo āhua makawe, me te whakatau anō i te momo e tino hāngai ana ki te āhua horomata o ō rātou makawe.

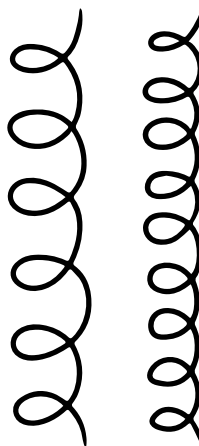
Ko ēnei pikitia hei āwhina.

Torotika

Karekare

Māwhatu

Kōmekemeke

Pānuitanga Kē Atu

- [Wikipedia Hair Texture](#)
- [Get to Know Your Hair Type](#)

Te Roa Raparapa Waewae

11. Inea te roa o ō waewae, kua e kuhu i ō hū. Tuhia hei mitarau (cm), kia kotahi te mati ā-ira.

Raparapa waewae mauī _____ cm

Raparapa waewae matau _____ cm

Mā tēnei pātai e tūhuratia ai te rerekē o te roa o te raparapa waewae mauī me te raparapa waewae matau, tae atu ki te hononga o te roa ki te ringatanga o te ākongā, ki te pakeke me ērā atu momo taurangi.

E ai ki ngā rangahau he ruarua noa iho te hunga e ōrite ana te roa o ngā raparapa waewae e rua, waihoki ka rerekē haere te roa i te takanga o ngā haora o te rā i runga anō i te āhua o te kori tinana. Ko tā te British Boot, Shoe, and Allied Trades Research Association (SATRA), kei te takiwā o te 20% o te taupori o Piritana Nui, he 0.4cm, nui ake rānei, te rerekētanga raparapa waewae (he haurua rahinga hū UK). Kei te takiwā o te 2%, he nui ake i te 0.8cm te rerekētanga (kotahi rahinga hū UK).

Ko tā Cincinatti Footcare, e 80% o te taupori o Amerika he roa ake te raparapa waewae mauī i te raparapa matau, ā, i te nuinga e pātata ana ki te 0.8cm te rerekētanga.

Ko tā te nuinga o ngā toa hoko hū, he whakaatu i te hū matau kia kitea e te marea. Me pēhea te pāpā atu o tēnei tikanga ki te hunga he roa ake te raparapa mauī i te raparapa matau? He rahi ake ētahi atu wāhanga tinana o te taha mauī i ērā o te taha matau? He aha pea i pērā ai?

Pānuitanga Kē Atu

- [The difference between left and right feet](#)
- [Normal to Have Different Sized Feet](#)

Tarapeke Tū

20. a. Pēhea nei te tawhiti o tō tarapeke tū? Tuhia te mitarau e pātata ana.

_____ cm

e. I ahu anō tō hūpeke ki tētahi pironga?

Āe

Kāo

PĀTAI HOU

He whakamātau tēnei - koia te tuatahi mō TataurangaKiTeKura. He whakamātau i te whakapae ka nui kē atu te tawhiti toharite o te tarapeke tū mēnā ka ahu atu te hūpeke ki tētahi rārangi pironga. Ka rerekē te tuari o te tawhiti hūpeke i runga i ngā āhuatanga pēnei i te iratanga me te pakeke.

Pānuitanga Kē Atu

- [Wikipedia Standing Long Jump](#)
- [Long Jump Test Norms](#)

Te Whakamahi Hangarau

23 a. Ko ēhea o ēnei kua whakamahia e koe **i te wiki kua pahure nei?** (E pai ana kia nui ake i te kotahi ngā mea hei tohu māu.)

- tāu ake waea pūkoro
- YouTube
- Paeāhua (Kapoata)
- Atapaki
- Pukamata
- Tīhau
- Tiki Toka
- Twitch
- Pinterest
- BeReal
- Whatsapp
- Reddit
- Discord
- karekau tētahi o ēnei

PĀTAI WHAKAHOU

Kua whakahoungia ngā kōwhiringa mō tēnei pātai. Kua āpitihia atu te taupānga o inātata nei, te BeReal, ā, kua tangohia atu ngā kēmu (Roblox, Minecraft, me Fortnite).

23 e. Ko ēhea o ēnei i whakamahia e koe, **inanahi nei, e whā ngā wā motuhake, nui ake rānei?** (E pai ana kia nui ake i te kotahi nga mea hei tohu mau.)

- tāu ake waea pūkoro
- YouTube
- Paeāhua (Kapoata)
- Atapaki
- Pukamata
- Tīhau
- Tiki Toka
- Twitch
- Pinterest
- BeReal
- Whatsapp
- Reddit
- Discord
- karekau tētahi o ēnei

Ko tā tēnei pātai, he tūhura i te whakamahinga auau o ngā pūrere hangarau. E ai ki a Pew Internet Research i te Haratua 2022, 19% o te taupori Amerikana i waenganui i te 13 me te 17 tau te pakeke e tūhono atu ana ki YouTube i te nuinga o te wā, 16% e tūhono atu ana ki TikTok i te nuinga o te wā, ā, e 2% noa iho e tūhono atu ana ki Pukamata i te nuinga o te wā.

Pānuitanga Kē Atu

[Pew Internet Teens Social Media and Technology 2022](#)

Uruhau Whānui

25 a. He pēhea nei tō uruhau whānui?

PĀTAI HOU

I takea mai tēnei pātai i ētahi pātai rangahau tūhono o tāwāhi e aro ana ki te uruhau whānui o te tangata. Koia hoki tētahi o ngā tino pātai i tonoa e ngā ākonga i te tatauranga o mua tata. He rerekē pea te tikanga o te 'uruhau' ki tēnā ki tēnā, arā, ka kīia he whakaaro taparoto, nō reira he kaupapa pai hei matapaki mā ngā ākonga.

Pānuitanga Kē Atu

[Happiness and Life Satisfaction Data](#)

Hoa Piripono

25 e. Tokohia ō hoa piripono?

_____

PĀTAI HOU

Koia tēnei tētahi o ngā pātai i tukua mai e ngā ākonga i te tatauranga o mua tata nei, arā, i tonoa rātou ki te tuku whakaaro mai mō ētahi pātai hou. He rerekē te whakaaro o tēnā me tēnā ki tēnei mea te hoa piripono, arā, he whakaaro taparoto, nō reira he kaupapa pai hei matapaki mā ngā ākonga.

Pānuitanga Kē Atu

How many friends do you have, and how many do you really need?
Your Social Circle is Smaller Than You Think

Te Paināporo i te Parehe

28 a. E tika ana te paināporo ki te parehe?

- Āe
- Kāo
- Kāore au i te mōhio

PĀTAI HOU

He mea hanga tēnei pātai hei pārekareka mō ngā ākonga, hei matapaki mā rātou! Koia hoki tētahi o ngā tino pātai i tonoa e ngā ākonga i te tatauranga o mua tata, arā, i tonoa rātou ki te tuku whakaaro mai mō ētahi pātai hou.

Nā te rangahau a Beef & Lamb Aotearoa i te tau 2021 i puta ai te kitenga, he mea papai ki te 65% o ngāi Aotearoa te hoatu paināporo ki te parehe. He rangahautanga atu anō nā te maheni o Time i te tau 2017, e mea ana he papai ki te 63% o ngā kaiwhakautu te hoatu paināporo ki te parehe. Ko tā Dominos Aotearoa, ko te parehe Hawai'i te mea makau rawa atu tuarua.

Pānuitanga Kē Atu

- [NZ Herald: Pineapple on Pizza](#)
- [Stuff: Why Do So Many People Hate Pineapple on Pizza](#)
- [NZ Herald: New Zealand's Favourite Pizza Topping Revealed](#)

Tāwara Ahikirīmi

28 e. He aha tō tino tāwara ahikirīmi?

Ki te kore koe e mōhio, tuhia **Kāore au i te mōhio**.

PĀTAI HOU

He mea hanga tēnei pātai hei pārekareka mō ngā ākonga, hei matapaki mā rātou! Koia hoki tētahi o ngā tino pātai i tonoa e ngā ākonga i te taturanga o mua tata, arā, i tonoa rātou ki te tuku whakaaro mai mō ētahi pātai hou.

Nā te rangahau a Canstar Blue Aotearoa i te tau 2020 te kitenga, ko te huapere te tāwara makau rawa atu (15%), ko te tiakareti te tuarua (13%), ko te wanira (11%), me te hokipoki (10%) ka whai i muri i ērā. Ko te wanira i te tihi o ngā hokonga a Tip Top Aotearoa i te tau 2016, e 935,000 rita i hokona, ko te poipere (313,000 rita) me te tiakareti (302,000 rita) ka whai i muri i tērā.

Pānuitanga Kē Atu

- [Canstar Blue NZ Ice Creams Report](#)
- [TipTop History](#)

Te Ngeru, te Kurī rānei

28 h. E ngakaupai ana koe ki te ngeru, ki te kurī ranei?

- Ngeru
- Kurī
- Kāore he painga o tētahi ki runga ake i tētahi

PĀTAI HOU

He mea hanga tēnei pātai hei pārekareka mō ngā ākonga, hei matapaki mā rātou! Koia hoki tētahi o ngā tino pātai i tonoa e ngā ākonga i te tatauranga o mua tata, arā, i tonoa rātou ki te tuku whakaaro mai mō ētahi pātai hou.

E ai ki a Companion Animals Aotearoa, i te tau 2021 e 41% o ngā kāinga tūtahi o Aotearoa e whai ngeru ana hei mōkai, e 34% e whai kurī ana. Ki tuawhenua ngā ōrau nui ake. Ko tā te tātaritanga o ngā whakairinga Paeāhua i te tau 2020 e tohu ana, he maha kē atu ngā whakairinga mō te kurī i Aotearoa. I tua atu i tērā, e 73% o te taupori Amerikana i kī mai he pai kē atu te kurī i te ngeru hei mōkai.

Pānuitanga Kē Atu

- [Companion Animals NZ Report 2020](#)
- [Cats vs Dogs on Instagram](#)
- [NZ's Dog Population Rising Faster Than People](#)
- [Dogs “Better Pets” than Cats](#)

Hākinakina Makau

28 i. He aha tō tino hākinakina hei tākaro māu?

Ki te kore koe e mōhio, tuhia **Kāore au i te mōhio**.

PĀTAI HOU

He mea hanga tēnei pātai hei pārekareka mō ngā ākonga, hei matapaki mā rātou! Koia hoki tētahi o ngā tino pātai i tonoa e ngā ākonga i te taturanga o mua tata, arā, i tonoa rātou ki te tuku whakaaro mai mō ētahi pātai hou.

Nā Te Kaunihera Hākinakina Kura Tuarua o Aotearoa i whakahaere tētahi taturanga i te tau 2021 e pā ana ki te pārekareka whaitake i te hākinakina. Ko ngā hākinakina kei te tihi o ngā whakaaro, ko te poitarawhiti (26,000) ko te poitūkohu (25,000) me te whutupōro (24,000).

Pānuitanga Kē Atu

[Wikipedia: Sport Participation in New Zealand](#)

Pātai Atu Anō

29. Mēnā kotahi atu anō te pātai hei tuku māu ki ngā ākonga e whakaoti ana i tēnei tatauranga, he aha koia taua pātai rā?

Ka whakaurua ēnei pātai ki roto i te tukanga hoahoa i te tatauranga mō te tau 2025. E hiamō ana mātou ki te tiro tiro i ngā pātai ka tukua mai e ō ākonga. Hoatu he wā hei whakaaroaro mā rātou i mua i te wā whakaoti i ngā pātai. Whakamōhiohia atu ko ētahi o ngā pātai i tonoa mai e ngā ākonga i mua, i whakaurua ki tēnei tatauranga i tēnei tau.

Rārangi Whakariterite

- Pānuihia te katoa o te **rārangi pātai** (kei roto i tēnei puka aratohu)
- Tāngia ngā **kāri ine** ka waiho ai ki ētahi wāhi i tō akomanga, koia hei āwhina i ngā ākonga (kei ngā whārangi o muri ake nei)
- Pānuihia ngā **kōrero whakariterite pouako mō te tarapeke tū** (kei ngā whārangi o muri ake nei)
- Tāngia he **kāri raraunga** mō ia ākonga (e whā ki ia whārangi)
- Whakaritea te **kāri ine raparapa waewae** (kei ngā whārangi o muri ake nei); whakapiria, ka poro ai ki tōna anō rahi (he pai pea kia uhia ki te kirirunga).
- Whakaritea te maha o ngā **rorohiko** e hiahiatia ana hei whakaoti mā ō ākonga i te rārangi pātai i runga ipurangi
- Whakapiria ētahi **tēpa ine** e rua ki te pakitara hei ine mā ngā ākonga i ō rātou tāroaroa.
- Whakaritea he **hanga** (pērā i te kāri mārō) hei āwhina ki te tohu i te inenga i te tēpa, e rite ana ki te tāroaroa o te ākonga.
- Whakaritea he **tēpa ine** hei ine i ngā kawititanga ringa me ngā tarapeke tū.
- Whakaritea he **rūri** hei ine i ngā paenga kōnui.
- Whakaritea he **tapahanga aho** (kia pātata ki te 10cm te roa) hei ine i ngā paenga kōnui.
- Whakaritea ētahi **tapahanga aho** e rua (kia pātata ki te 1m te roa). Tēpangia tētahi ki te papa (ko te rārangi tīmatanga tērā mō te tarapeke tū). Waiho te tapahanga tuarua hei rārangi pironga (mō te rōpū tarapeke tū tuarua).
- Whakaritea he **ine-taumaha matihiko** (pērā i te ine-taumaha rūma kaukau) hei ine i ngā pēke kura.
- Whakaritea he **wati tū**, he ine-wā rānei hei ine i te roa o te tū ki runga waewae kotahi.

10. E hia mitarau tō tāroaroa. Tohua te mitarau e pātata ana? Kaua e kuhu i ō hū.

He mahi takirua tēnei. Āta whāia ēnei mahi:

---

1. Tohua tō hoa kia tango i ōna hū.
2. Tohua tō hoa kia tū ko tōna tuara ki te pakitara i te wāhi e piri ana te tēpa ine.
3. Meatia tētahi hanga e pai ana ki tō hoa (pērā i te kāri mārō) kia tau ki runga ake i tōna māhunga me te toro atu kia pā ki te tēpa ine.
4. Whakahekea te hanga kia āta tau ki te māhunga o tō hoa.
5. Pānuihia te inenga e tohua ana ki te mitarau (cm) e pātata ana.
6. Tohua tō hoa ki te tuhi i tōna tāroaroa ki tana kāri raraunga.
7. Whitia ā kōrua mahi. Māna tō tāroaroa e ine.

Hei whakaaro:

- He aha tētahi hanga e tika ana kia tau ki runga māhunga hei tohu i te tāroaroa?
- He aha e whakapiria ai te tēpa ine ki te pakitara?
- Koia nei tēnei pātai i mua: “E hia tō tāroaroa?” He aha ki a koe i hurihia ai tēnei pātai?
- Ko wai mā ka hiamōhio ki ngā raraunga ka hua ake i tēnei pātai?
- He aha ki ō whakaaro te iti rawa atu me te rahi rawa atu o ngā tāroaroa mō te hunga ākonga e rite ana ki a koe te pakeke?
- Mēnā ka kauwhatatia ngā inenga tāroaroa mō te hunga ākonga e rite ana ki a koe te pakeke, ka pēhea te āhua o te tuari?

11. E hia mitarau (cm) te roa o ō raparapa waewae? Kauga e kuhu i ō hū, inea ngā waewae e rua, tuhia hei mitarau (cm) kia kotahi te mati ā-ira.

He mahi takirua tēnei. Āta whāia ēnei mahi:

---

1. Tohua tō hoa kia tango i ōna hū.
2. Tohua tō hoa kia tū ki runga i te kāri ine, ko muri o ōna rekereke e whakapā ana ki te pakitara. Me pā anō hoki te kāri ine ki te pakitara.
3. Pānuihia te roa o ngā waewae e rua e tohua ana i te kāri ine (hei mitarau, kia kotahi te mati ā-ira).
4. Tohua tō hoa ki te tuhi i ngā roa o ōna raparapa waewae ki tana kāri raraunga.
5. Whitia ā kōrua mahi. Māna ō raparapa waewae e ine.

Hei whakaaroaro:

- He aha e pai ake ai te whakamahinga o te kāri ine, kauga tētahi rūri?
- Mēnā ka kuhuna he hū, ka ōrite te pātahi ki ngā inenga katoa?
- He aha te painga o te tū kia pā a muri o ngā rekereke ki tētahi pakitara?
- Ko wai mā ka hiamōhio ki ngā raraunga ka hua ake i tēnei pātahi?
- He aha ētahi atu inenga tinana ka honohono atu pea ki te roa o ngā raparapa waewae?
- He ōrite te roa o ngā raparapa waewae e rua o te tangata?
- Ki ōu whakaaro, e rerekē haere ana te roa o ngā raparapa waewae o tētahi hunga ākonga e rite nei ō rātou pakeke i te takanga o te wā?
- Mēnā ka kauwhatatia ngā rahinga raparapa waewae o te hunga ākonga e rite ana ki a koe te pakeke, ka pēhea te tuari o aua raraunga?

TataurangaKiTeKura

AOTEAROA

12. E hia mitarau (cm) te paenga o te kawititanga o tō ringa mauī? Inea kia kotahi te mati ā-ira.

He mahi takirua tēnei. Āta whāia ēnei mahi:

---

1. Kimihia ngā “wheua pāhiwihiwi” i te kawititanga o te ringa mauī o tō hoa.
2. Meatia te tēpa ine ki runga i ēnei wheua, me huri amio i te kawititanga ringa.
3. Pānuihia te paenga o te kawititanga ringa hei mitarau (cm), kia kotahi te mati ā-ira.
4. Tohua tō hoa ki te tuhi i te paenga o te kawititanga o tōna ringa mauī ki tana kāri raraunga.
5. Whitia ā kōrua mahi. Māna tō kawititanga ringa mauī e ine.

Hei whakaaroaro:

- He aha te hiranga o ngā ‘wheua pāhiwihiwi’?
- E whai take ana mēnā ka inea kē ko te kawititanga o te ringa matau?
- He aha e inea ai ki te hautekau mitarau (0.1cm) e pātata ana?
- Ko wai mā ka hiamōhio ki ngā raraunga ka hua ake i tēnei pātai?
- He aha ētahi atu inenga tinana ka honohono atu pea ki te paenga kawititanga ringa?
- He aha ki ō whakaaro te paenga kawititanga ringa iti rawa atu me te paenga nui rawa atu o te hunga ākonga e rite ana ki a koe te pakeke?

Tatauranga Ki Te Kura

AOTEAROA

13. E hia mitarau te paenga o tō kōnui mauī? Inea kia kotahi te mati ā-ira.

He mahi takirua tēnei. Āta whāia ēnei mahi:

- Tākaitia te kōnui mauī o tō hoa ki tētahi tapahanga aho, ki waenganui pū i ngā monamona e rua.
- Whakamahia ō matimati ki te tohu i te roa o tētahi tākaitanga kotahi i te tapahanga aho.
- Me torotika te whakatakoto i te aho ki runga i te rūri hei ine i te roa e rite ana ki te paenga o tōna kōnui. Inea ki te mitarau (cm), kia kotahi te mati ā-ira.
- Tohua tō hoa ki te tuhi i te paenga o tōna kōnui mauī ki tana kāri raraunga.
- Whitia ā kōrua mahi. Māna tō kōnui mauī e ine.

Hei whakaaroaro:

- He aha e whakamahia ai he tapahanga aho, kua tētahi tēpa ine?
- E whai take ana mēnā ka inea kē ko te kōnui matau?
- He aha e inea ai ki te mitamano (mm) e pātata ana?
- He aha te take me torotika te whakatakototanga o te aho ki runga i te rūri?
- Ko wai mā ka hiamōhio ki ngā raraunga ka hua ake i tēnei pātai?
- He aha ētahi atu inenga tinana ka honohono atu pea ki te paenga kōnui?
- Ki ōu whakaaro ka whai hononga te paenga o te kōnui mauī ki te ringa tuhi o te tangata?

Tatauranga Ki Te Kura

AOTEAROA

16. Pēhea nei te taumaha o tō pēke kura i tēnei rā? Tuhia ngā manokaramu (kg), kia kotahi te mati ā-ira.

He mahi takirua tēnei. Āta whāia ēnei mahi:

- Me kuhu ngā mea katoa i kawea e koe ki te kura ki roto i tō pēke, arā, ko ō pukapuka, ko tō kai, ko ngā utauta kori tinana, ko ngā pūrere, ko ngā rauemi katoa.
- Whakamahia te ine-taumaha matihiko hei ine i te taumaha o tō pēke hei manokaramu (kg), kia kotahi te mati ā-ira.
- Tuhia te taumaha o tō pēke ki tō kāri raraunga.

Hei whakaaroaro:

- E hia te rerekē o te taumaha o tō pēke kura i tēnā rangi kura, i tēnā rangi kura?
- Mēnā ka inea i muri i te wā kai, ka rerekē te taumaha o tō pēke?
- Ko wai mā ka hiamōhio ki ngā raraunga ka hua ake i tēnei pātai?
- Mēnā ka kauwhatatia te taumaha o ngā pēke kura a ngā ākonga, ka pēhea te āhua o te tuari o ēnei raraunga?
- Ki ōu whakaaro kua pēhea te rerekē haere o te taumaha o ngā pēke kura i te takanga o ngā tau?

Tatauranga Ki Te Kura

AOTEAROA

19. Pēhea nei te roa ka taea e koe te tū i tō waewae mauī, me te kati anō i ō karu? Tuhia te maha o ngā hēkona.

He mahi takirua tēnei. Āta whāia ēnei mahi:

- Whakaritea he wati tū, he ine-wā rānei hei ine i te wā ki te hēkona e pātata ana.
- Tohua tō hoa ki te tū i tōna waewae mauī me te kati anō i ōna karu. Me wawe tonu tō tīmata ki te ine i te wā.
- Katia te ine i te wā tonu ka pā tōna waewae matau ki tētahi mea, ka nuku rānei i tōna waewae mauī, pērā i te hītoko. Kōrerohia atu te maha o ngā hēkona. Kāore e whakaaetia he mahinga tuarua!
- Tohua tō hoa ki te tuhi i ngā hēkona ki tana kāri raraunga.
- Whitia ā kōrua mahi. Māna e ine te wā ka taea e koe te tū ki tō waewae mauī.

Hei whakaaroaro:

- He aha e kore ai e whakaaetia he mahinga maha?
- He aha ētahi āhuetanga ka pā atu ki te taurite o te tangata? Hei tauira, ko te whakangungu hākinakina, ko te ngenge, ko te māuiui o te tangata?
- He aha e hiamōhio ai tētahi ki ēnei momo raraunga mō te taurite me te reretahi?
- Mēnā ka kauwhatatia ngā raraunga ka hua ake i tēnei mahi, ka pēhea te āhua o te tuari?

Tatauranga Ki Te Kura

AOTEAROA

20. Pēhea nei te tawhiti o tō tarapeke tū? Tuhia te mitarau (cm) e pātata ana.

Whāia ēnei takahanga me ngā kōrero a tō pouako.

- E tū ki muri o te rārangi tīmatanga e takoto mai ana i te papa. Kia paku noa iho te tīrara o ngā waewae.
- Mai i taua tūnga, me tarapeke whakamua. Whāia te tino tawhiti e taea ana. Ko ngā waewae e rua ki te papa i mua i te tarapeke (kāore e whakaaetia te oma), me tau anō hoki ki ngā waewae e rua.
- Inea te maha o ngā mitarau (cm) mai i te rārangi tīmata ki muri o te rekereke o te waewae tata.

Hei whakaaroaro:

- He aha e kore ai e whakaaetia he mahinga maha?
- He aha ētahi āhuatanga ka pā atu ki te tawhiti o te tarapeke tū a te tangata? Hei tauira, ko te whakangungu hākinakina, ko te ngenge, ko te māuiui o te tangata?
- He aha e hiamōhio ai tētahi ki ēnei raraunga mō te tarapeke tū?

Ngā Whakariterite a te Pouako mō te Tarapeke Tū

---

1. Wehea matapōkerehia ō ākonga kia rua ngā rōpū ōrite.
2. Tukua te rōpū tuatahi ki te mahi i te tarapeke tū. Mō te rōpū tuarua, ka whakatakotoria he rārangi pironga hei whāinga mā rātou (ka tēpangia tētahi tapahanga aho ki te papa).
- 3. Kaua e whākina te whakatakototanga o te rārangi pironga i mua i te tīmatanga o te rōpū tuarua.**
4. Me āta whai ngā ākonga o te rōpū tuatahi i ngā takahanga nei:
  - E tū ki muri o te rārangi tīmatanga e takoto mai ana i te papa. Kia paku noa iho te tīrara o ngā waewae.
  - Mai i taua tūnga, me tarapeke whakamua. Whāia te tino tawhiti e taea ana. Ko ngā waewae e rua ki te papa i mua i te tarapeke (kāore e whakaaetia te oma), me tau anō hoki ki ngā waewae e rua.
  - Inea te maha o ngā mitarau (cm) mai i te rārangi tīmata ki muri o te rekereke o te waewae tata.
5. Ināianeī me tēpa te rārangi pironga ki te papa, koia nei ngā tawhiti mō ia tau kura:

Tau Kura 3: 108cm	Tau Kura 7: 138cm	Tau Kura 11: 168cm
Tau Kura 4: 118cm	Tau Kura 8: 144cm	Tau Kura 12: 174cm
Tau Kura 5: 126cm	Tau Kura 9: 150cm	Tau Kura 13: 180cm
Tau Kura 6: 132cm	Tau Kura 10: 160cm	Paetoru: 180cm
6. Kia ōrite ngā takahanga mahi ka āta whāia e te rōpū tuarua ki ērā o te rōpū tuatahi, engari ka tāpirihia te rārangi pironga.

TataurangaKiTeKura

AOTEAROA

Kāri Raraunga Nā:

10. Tāroaroa	cm
11 a. Roa o te raparapa waewae mauī	cm
11 e. Roa o te raparapa waewae matau	cm
12. Paenga o te kawititanga ringa mauī	cm
13. Paenga kōnui	cm
16. Taumaha pēke kura	kg
19. Tūnga i te waewae mauī	hēkona
20. Tarapeke tū	cm

TataurangaKiTeKura

AOTEAROA

Kāri Raraunga Nā:

10. Tāroaroa	cm
11 a. Roa o te raparapa waewae mauī	cm
11 e. Roa o te raparapa waewae matau	cm
12. Paenga o te kawititanga ringa mauī	cm
13. Paenga kōnui	cm
16. Taumaha pēke kura	kg
19. Tūnga i te waewae mauī	hēkona
20. Tarapeke tū	cm

TataurangaKiTeKura

AOTEAROA

Kāri Raraunga Nā:

10. Tāroaroa	cm
11 a. Roa o te raparapa waewae mauī	cm
11 e. Roa o te raparapa waewae matau	cm
12. Paenga o te kawititanga ringa mauī	cm
13. Paenga kōnui	cm
16. Taumaha pēke kura	kg
19. Tūnga i te waewae mauī	hēkona
20. Tarapeke tū	cm

TataurangaKiTeKura

AOTEAROA

Kāri Raraunga Nā:

10. Tāroaroa	cm
11 a. Roa o te raparapa waewae mauī	cm
11 e. Roa o te raparapa waewae matau	cm
12. Paenga o te kawititanga ringa mauī	cm
13. Paenga kōnui	cm
16. Taumaha pēke kura	kg
19. Tūnga i te waewae mauī	hēkona
20. Tarapeke tū	cm

Kāri Ine Raparapa Waewae

0		0
1		1
2		2
3		3
4		4
5		5
6		6
7		7
8		8
9		9
10		10
11		11
12		12
13		13
14		14
15		15
16		16
17		17
18		18
19		19
20		20
21		21
22		22

Kāri Ine Raparapa Waewae

21		21
22		22
23		23
24		24
25		25
26		26
27		27
28		28
29		29
30		30
31		31
32		32
33		33
34		34
35		35
36		36
37		37
38		38
39		39
40		40